

ŞİNASİ ÖZDENOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE “ÖZGÜRLÜK” KAVRAMI

THE THEME OF FREEDOM IN THE POETRY OF ŞİNASİ

ÖZDENOĞLU

Ebru Bakan*

ÖZ

Türk edebiyatında 1940'larda ortaya çıkan toplumcu şiir, uzun yıllar bu dönemde varlığını sürdürür. Halkın ve yurdun sesi olan 1940 kuşağı toplumcu şairler, şiirlerinde yurttaşlık, bağımsızlık, adalet, siyasi baskılar gibi olgular üzerinde yoğunlaşırlar. Bununla birlikte kısaca insanoğlunun bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarının kısıtlanmadan karşılanması durumu olarak tanımlanabilecek özgürlük de toplumcu şairlerin duyarlı olduğu konuların başında gelir. Özgürlük olgusunu, şiirlerinde başarılı bir şekilde işleyen şairlerden biri de Şinasi Özdenoğlu'dur. 1922'de Gümüşhane'de doğan şairin, yetiştiği aile ortamı ve öğrenim gördüğü okullardaki öğretmenlerinin onun kişiliği ve şiirini oluşturmadaki etkileri büyüktür.

Çevresinde yer alanların idealistliği doğrultusunda dönemin siyasi fikirlerini özümseyerek, siyasal hayattaki çarpıklıkları eleştiren Özdenoğlu'nun “Tek Sevgilim” dediği ve uğrunda ölünecek bir dava olarak gördüğü “özgürlük”, şiirin fikrî boyutunu ortaya koyar. Özgürlük mücadelesi veren her toplum onun şiirlerinin öznesidir. Onun şiirleri ezilen ve sömürülen ulusların bilinçlendirilmesi amacını taşıyan bildiriler niteliğindedir. Bu çalışmada Şinasi Özdenoğlu'nun hayatı kısaca anlatılacaktır. Daha sonra şairin milletlerin özgürlük mücadelesini temele alan şiirleri verilen örnekler üzerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi, Şinasi Özdenoğlu, toplumcu şiir, özgürlük.

ABSTRACT

Socialist poetry had emerged within contemporary Turkish literature during the 1940s and has maintained presence throughout Modern Turkish history. The first generation of 1940s poets in serving as the voice of people had focused on themes such as citizenship, independence, and injustice. What stands out in particular was/is their particular sensitivity towards writing around the theme of freedom whereby the societal and individual needs of mankind are met without restriction. One such poet to successfully weave the topic of liberty into his work is Şinasi Özdenoğlu. Born in 1922 in the province of Gümüşhane, he as well as his poetry is profoundly influenced by his family and teachers.

Freedom adds an intellectual dimension to his work—a dimension that is born out of the idealists around him and of the social and political climate of the era; a dimension in which he feels to be his “one true love” who is worth dying for. This paper takes a brief glimpse at Şinasi Özdenoğlu's life, as well as examines examples of his poetry within the context of his fight for the freedom of his fellow man.

Key Words: Modern Turkey, Şinasi Özdenoğlu, socialist poetry, freedom.

Giriş

Hayatı

Politikacı ve hukukçu kimliğiyle 1940 kuşağı şairlerinden olan Şinasi Özdenoğlu, 1922'de Gümüşhane'de doğdu. Şair, Avukat Hüseyin Hikmet Bey ile Refioğlu Asiye Hanım'ın sekiz çocuğundan biridir. Millî Mücadele'nin başladığı yıllarda Gümüşhane Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nın yöneticilerinden bir olan Hikmet Bey, Hammer Tarihi'ne ve divan edebiyatına tutkun bir adamdır. Anne Asiye Hanım ise okuma yazma bilen, her gün gazete okuyan kültürlü bir ev hanımıdır. İlkokul

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ebrubakann@gmail.com

ve ortaokulu Gümüşhane’de okuyan şair için bu yıllar oldukça verimli geçer. Kültürel alt yapısını ortaokul yıllarında idealist öğretmenleri sayesinde kazanır. O dönemlerin önemli kültür mecraları olan Halkevleri’nin de şair üzerindeki etkisi büyüktür. Şinasi Özdenoğlu, Gümüşhane Halkevi’nin faaliyetlerini sıkı sıkıya takip eder. Aynı zamanda şairin kültürel alt yapıyı edindiği bir başka durum ise Eyuboğlu ailesiyle olan akrabalıklarıdır. Hikmet Bey’in annesi, Trabzon’un Maçka ilçesindeki Eyuboğlu ailesindedir. Eski Trabzon Milletvekili olan Eyuboğlu Rahmi Bey’in oğulları Bedri ve Sabahattin Eyuboğlu¹ önemli kültür ve sanat insanlarıdır. İki şair, Şinasi Özdenoğlu ve Bedri Rahmi Eyuboğlu’nun arası belli bir süre sonra ağabey-kardeş yakınlığına ulaşır. Şinasi Özdenoğlu, Sabahattin Eyuboğlu ile de uzun söyleşilerde bulunur. Yaşamı boyunca bulunduğu yerler ve çevresinde yer alan aydın insanlar sayesinde eğitim, kültür ve sanata bakış noktasında oldukça bilinçlenen Şinasi Özdenoğlu bu konudaki düşüncelerini şu sözleriyle dile getirmektedir:

“İşte kültür ve sanat; insanoğlunun bu kutsal yanını koruyan, güçlendiren en sağlam kalkan, en yüksek güvencedir. Bu nedenle sorun, dönüp dolaşıp bir noktada düğümleniyor: eğitim, yine eğitim..” (Özdenoğlu, 1981: 10).

Şinasi Özdenoğlu liseyi o dönemlerde örnek bir lise olan ve altın çağlarını yaşayan Trabzon Lisesinde tamamlar. Annesinin isteği üzerine 1940’da Ankara’da Mülkiye’yi kazanan şair, Fuat Köprülü, Nihat Erim, Hüseyin Avni Göktürk gibi o dönemde tanınmış birçok hocadan ders alır. Şair aynı zamanda bu yıllarda Ankara Halkevi faaliyetlerini de takip eder. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, Behçet Kemal Çağlar’ın, Kemalettin Kamu’nun jüri üyesi oldukları “Cumartesi Şiir Toplantıları”na katılarak şiirlerini okur. 1943’te kız kardeşini kaybeden şair, 1944’te Mülkiye’den mezun olur. İçişleri Bakanlığı’nda stajyer memur olarak çalıştığı 1945’te ise babasının ölüm haberini alır. Annesinin tedavisi için İstanbul’a atama isteyen şair, kısa bir süre sonra Burgazadası’nda görevlendirilir. Burada Sait Faik’in de bulunduğu edebiyat sohbetlerine katılır. Burgazadası’ndan sonra Göksun, Kelkit ve Rize’de görevlendirilen şair, kaymakam olarak Konya’nın Hâdim ilçesine atanır. Ardından Trabzon’un Sürmene, Yozgat’ın Sorgun ve Kırklareli’nin Lüleburgaz gibi ilçelerinde kaymakamlık görevine devam eder. Ankara Polis Akademisi’nde idarecilik yapmaya başladığı yıllarda aynı zamanda Hukuk Fakültesi fark derslerini vererek avukat olur. 1954’teki parlamento seçimlerinde Gümüşhane’den milletvekili adayı olur fakat partisi seçimleri kaybeder. Ardından 1954’te Ankara Barosu’nda avukatlık yapmaya başlar. 1960’da ise Kurucu Meclis Üyeliği’ne seçilir. Kurucu Meclis Üyesi iken 1961 Anayasası’na “Zulme Karşı Direnme Hakkı” önergesini sunar. Önerge hakkındaki düşüncelerine Varlık dergisinde Behzat Ay’la yaptığı söyleşide şu yer verir:

“Zulme karşı direnme hakkı, ulusların devredilmeyen ve vazgeçilmeyen temel haklarını, onları gasb edenlerin elinden almak demektir. M.Ö. 500 yıllarında, Alkidamas’ın “Kimsenin esir yaratılmadığı” ilkesinden, “Doğal Hukuk” doktrinine ve nihayet bugüne değin, 2500 yıllık özgürlük ve eşitlik kavgaları boyunca insanlık hep “zulme karşı direnme” hakkını kullanmış ve bu uğurda durmadan ölmüş, ama tükenmemiştir. 1848 Fransız Anayasası’na, 1946 Alman (Hassen) Anayasası’na kapalı ya da açık biçimde giren bu hak, 27 Mayıs Türk Anayasası’nın önsözüne açıkça ve metin halinde girmiştir. Kişi, haksızlıklara karşı direnebildiği ölçüde saygınlığa hak kazanır. Toplum da öyle.” (Ay, 1977: 10).

Ardından 1969’da CHP’den Ankara Milletvekili seçilerek 1973’e kadar bu görevini sürdürür. Bu tarihten sonra avukatlığa yeniden dönüş yapar.²

¹ Şinasi Özdenoğlu’nun kültürel alt yapısının oluşumunda Eyuboğlu kardeşlerin etkisi vardır. Sabahattin Eyuboğlu’nun sanat ve kültür hayatı için bk. Hatem Türk (2017). Bir Mavi Yolcu: Sabahattin Eyuboğlu, Trabzon: Serander Yayınları.

² Şinasi Özdenoğlu’nun biyografisine dair bilgiler Ahmet Özer ve Muzaffer Uyguner (2010). *Şinasi Özdenoğlu Yaşamı-Sanati- Kişiliği*, Ankara: Kültür Bak. Yay. kitabından yararlanılarak özetlenmiştir.

ANKARA

Şinasi ÖZDENOĞLU
(Mustafa Şinasi ÖZDENOĞLU)

CHP

Gümüşhane - 1921, Hafız Hüseyin Hikmet – Asiye - Siyasal Bilgiler ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Fransızca, Almanca -İdare ve Hukuk - Kaymakam, Serbest Avukat, Ankara Polis Enstitüsü Müdür Muavini, Şair, Yazar, Hür Macarlar Örgütü Ödülü sahibi – Kurucu Medis Cumhuriyet Halk Partisi Temsilcisi (06.01.1961 – 25.10.1961) - III. (XIV) Dönem Ankara Milletvekili - Evli, 1 Çocuk.

Hayatının kısa bir özeti yaptıği “İnadına” adını verdiği şiirinde şair, hayatı pahasına daima özgürlüğü haykıracağı bir yaşam sürecinin mesajını da verir.

“Kırsan da kalemimi
İnadına
Kanımla yazacağım

Özgürlük diye uçan kuşun
Kanadına
Yapışıp gideceğim

Ben insanoğlu insanım
İnsan gibi yaşamak hakkım
Ver bana hakkımı yoksa
Savaşarak alacağım!” (Özdenoğlu, 1974: 28)

Şiiri

Şinasi Özdenoğlu'nun şiire ait ilk dizeleri ortaokul ikinci sınıftaki öğrencilik yıllarına dayanır. Aşk duygusunu dönemin il veteriner müdürünün kızı olan Meşküre ile tadan Özdenoğlu için bu durum şairlikteki ilk deneyimini oluşturur. Ardından şairin “30 Ağustos” başlıklı şiiri ise 1935'te Gümüşhane'nin yerel gazetesi olan *Gümüşeli*'nde yayımlanır. Daha sonra yazın hayatına *Ülkü*, *İstanbul*, *Hisar* ve *Varlık* gibi çeşitli gazete ve dergilerde devam eder. Şairin kişiliğinin oluşmasında ilkokul ve ortaokul yıllarındaki öğretmenlerinin payı büyüktür. Özellikle Gazipaşa İlkokulu'ndaki öğretmeni Özcan San'ın derslerden önce öğrencilerine yurttaşlık hakkında öğretici bilgiler vermesi, ortaokul yıllarındaki öğretmenlerinin de Atatürkçü düşünceye bağlılıkları ve idealist oluşları, dönemin önemli kültür mecraları olan Halkevleri'nde de çokça vakit geçirmesi gibi durumlar şairin kişiliğinin ve dolayısıyla şiirinin yönünü belirler. Yaşam boyu hem örnek olan hem de örnek olacak bireyler yetiştirmenin önemini Özdenoğlu şu sözleriyle dile getirir:

“Görülüyor ki sorun; ilkin bu kuşakları yetiştirecek kadroları yaratmaya gelip dayanıyor. Öğretmen, istenilen nitelikte yetişmeli ki öğrencisini yetiştirebilsin. İlkokuldan başlayarak, her kademedede insan sevgisini, toplumsal barış- toplumsal dayanışmayı amaçlayan bir eğitim sistemine derhal yönelmeliyiz. Bilmeliyiz ki asıl görev öğretmene düşmektedir. Genç yüreklere insan sevgisini yazabilen, genç beyinlere ulusal birlik ve kardeşlik bilincini perçinleyecek öğretmenlerdir ki;

sevgisizlikten çorak bir ülke haline getirilen Türkiye'nin geleceğini kurtarabilir, mutlu yarınların kapısını açabilirler ancak.” (Özdenoğlu, 1981: 32).

Ardından Mülkiye’de öğrenim görmesi onun siyasî fikirlerinin olgunlaşmasını sağlar. “Atatürk devrimlerinin uygulayıcısı genç bir Cumhuriyet kaymakamı olarak halka hizmet” (Özer ve diğ. 2000: 12) idealiyle Mülkiye’den mezun olur. Aynı zamanda şairin sanat hayatı boyunca bu anlayış şiirlerine yansır. Uzun yıllar yurdun çeşitli yerlerinde Cumhuriyet’e olan bağlılığını koruyarak görevini yerine getiren Özdenoğlu için “... çağdaş, ileri ve bilinçli bir toplum yaratmak, cumhuriyetin başlıca hedefi olmalıdır. Ancak böylesi ergin bir toplumla, insanlığın yüksek değerlerine sahip çıkmak, aydınlık yolumuzu bulmak mümkün olabilir.” (Özdenoğlu, 1981: 10).

Zengin konu varlığı içerisinde şair; ölüm, aşk, doğduğu ve yaşadığı coğrafya, anne, vatan, millet, insan sevgisi, yalnızlık, gurbet, özlem, savaş ve barış, şiirlerinde işlediği konulardandır. Fakat bunların yanında özgürlük olgusunu şiirlerinin genelinde işleyerek hürriyetini kaybeden ve hürriyet arayışında olan dünya milletlerinin destekçisi olur.

“Vietnam dramıyla birlikte, Kıbrıs’ta, İrlanda’da ve Pakistan’daki son birkaç yıllık utanç verici görüntüleri seyretmek; “Barış içinde bir Dünya”nın henüz uzağında olduğumuz gerçeğine bizi yaklaştıracaktır. Öyleyse – hayallerin çekiciliği süredursun – hangi ülkede yaşarsak yaşayalım, insanlığın kaderini etkileyen tüm sorunlarda, aynı ülkenin insanıymışız gibi ortak bir sorumluluk bilinci içinde hareket etmeliyiz.” (Özdenoğlu, 1981: 73).

Her şair şiirinin gizli öznesidir. Şinasi Özdenoğlu da şiirinde özne olarak kendine yani boyun eğmeyen bir şairin duygu dünyasındaki devinimlerine yer verir. Ona göre şiir; “bir başkaldırının serüveni”³ dir. “Şairin, bütün ömrünce kendini ifade edebilmek için yaşadığı bir serüven... Şair, kendi iç dünyasını betimlerken; duyusundaki özelliklerle birlikte, kuşkusuz, yaşamını, çevresini; hatta tüm insanlığa bakışını da dile getirmektedir (Özer ve diğ., 2000: 95).

Özdenoğlu, siyasî hayat içerisinde yaşanan oyunların, yapılan haksızlıkların yakın şahidi olur. İnsanın insanla kavgasında yaşanan çirkinlikleri dile getirmek adına şiirini bu yolda aracı olarak kullanır. Nasıl ki sanat insanın ruh dünyasının, duygularının dışı vurumu ise Özdenoğlu için şiir de böyledir. Bu açıdan şiir ile politikanın aynı çizgide ilerleyebileceğini dile getirir. O, bu konudaki düşüncelerini okurlarına “... şiirin ve bütün güzel sanatların politikayla yakın ilişkisini savunmaya çalıştım.” (Özdenoğlu 1988: 114) diyerek açıklar.

“Şiirlerim” adını verdiği şiirinde şair, şiirlerinin kimliğini açıkça dile getirir. Onun şiirleri öğretici, umuda yönelten, sevgi, barış ve özgürlük niteliklerini barındırır. Aynı zamanda şair toplumun hassasiyetlerine hiçbir zaman kayıtsız kalmayan şiirler yazdığını belirtir. “Şiirlerim tüm insanlığa seslenir” mısraıyla da şiirlerinin evrensel bir boyut taşıdığı görülür.

“Bırakma şiirlerimi
Yanında taşı
Şifalı otlar gibidir
Oku onları...
Yarı yolda bırakan dostlara benzemez
Bacıdan, kardeşten vefalı
Umutsuz günlerde umut katarı
Oku onları...
Şiirlerim sevgilerle bezenir

³ Şinasi Özdenoğlu’nun şiirlerinde önemli bir olgu olan başkaldırı, onun toplumculuğunun bir göstergesidir. Bu yönüyle onu “Başkaldıran Dizeler: Hasan Hüseyin Korkmazgil”le benzeştirmek mümkündür. bk. Hatem Türk (2014), Başkaldıran Dizeler: Hasan Hüseyin Korkmazgil, Asitan Yayınları, Sivas.

Bariş, özgürlük üstünedir
Şiirlerim tüm insanlığa seslenir
Oku onları..." (Özdenoğlu, 1992: 87)

"Türkiye Acısı" adlı bir başka şiirinde ise şair, Şeyh Galib'in yaşadığı devrin şiirinde aşk, Şeyhülislam Yahya'nın yaşadığı devrin şiirinde eğlence meclisleri söz konusu edilirken Özdenoğlu kendi yaşadığı devir olan 20. yüzyılın odak noktasının ise insanî çarpıklıklar olduğunu söyleyerek şiirinde bu çarpıklıkları dile getirdiğini ifade eder.

"Ne kadar isterdim yazmak
Şeyh Galip gibi
Aşk üstüne...
Ve yalnız aşk için!

Ve elbet isterdim
Şeyhülislam Yahya misali
"Bezm-i safa"dan sözetmek...
Nasibimmiş benim Yirminci Yüzyıl'ın şairi olmak
İnsanlarla işim benim
İnsanlarla savaşımlar..." (Özdenoğlu, 1992: 71)

Şair ilk şiir kitabı *Teselli*'yi 1943'te Mülkiye öğrencisiyken bir arkadaşının daktilosunu rehin bırakarak, aldığı parayla bastırır. Kitap döneminde büyük ses getirir ve ilk baskısı kısa sürede tükenir. İkinci şiir kitabı olan *Anaforda Dönen Adam*'ı 1946'da yayımlar. Kitabın başında yer alan 15 sayfalık "Sanat manifestosu" ile bu kitabı da büyük etkiler yaratır. "Memuriyet ve siyasi hayatı onun Anadolu'nun birçok bölgesini coğrafya ve insan olarak tanıyabilmesine vesile olmuştur. Anadolu insanının yaşanılan birçok gelişme ve kendisi üzerine yapılan siyasi hesaplar karşısındaki çaresizliği şairin düz yazılarında ve mısralarındaki yerini alır."⁴ Anadolu'nun çeşitli yerlerinde başladığı görevlerle devletin ve siyasetin içerisinde yer alan haksızlıkları görmesi ve kendisinin de o haksızlıkların kurbanı olması kimi şiirlerine konu olmuştur. "Haksızlığın Üstüne" adlı şiirinde haksızlığın ve özgürlüğün panoramasını ifade eder. Şiirlerinin kendisi öldükten sonra da haksızlığın karşısında duracağını söyler.

"Bunca çiçek açtırmış
Gelmiş, geçmiş baharlar
Sevdaların üstüne..."

Bir tek farkında
Onun güzelliğinin
Ben yazmışım diyorum
En güzel şiirlerimi
Özgürlüğün üstüne

Ben yürürüm korkusuz
Bir başıma kalsam da
Ben yürürüm ölsem de
Haksızlığın üstüne..." (Özdenoğlu, 1992: 53)

Küçük yaşlardan beri şiire olan ilgisiyle Türk şiiri içindeki yerini tayin eden Şinasi Özdenoğlu, hayatına tanıklık eden olay ve durumları şiirine taşıyan şairlerdendir. Kişiliğindeki özgürlük ve

⁴ Emine Bilgehan Türk (2017, Ekim). *Şiirden Yaşantıya: Şinasi Özdenoğlu'nun Şiirlerinde Otobiyografik İzler*. I. Uluslararası Gümüşhane Sempozyumu'nda sunulmuş (basılmamış) bildiri. Gümüşhane Üniversitesi.

bağımsızlık anlayışı şiirlerine de yansır. Onun özgürlük anlayışı bireye yönelik değil, bir ulusun bir vatanın bağımsızlık mücadelesi ve özgürlüğüdür. Ondaki özgürlük yalnız Türkiye çerçevesi ile sınırlı kalmayıp evrensel boyutlara ulaşmıştır. Öyle ki baskı ve zulüm altında bütün milletlerin özgürlüğünü ve bağımsızlığını isteyecek kadar. Bu fikri “Selam Ey Özgürlük” adını verdiği şiirine ait şu mısralarda açıkça dile getirir:

“Her adımda dikildim haksızlığın önüne
Herkesin haksızlıklara selam durduğu günde
Özgürlüğü kazıdım insanların gönlüne
1940’ten beri yazdığım şiirlerle...” (Özdenoğlu, 1992: 45).

Şinasi Özdenoğlu, Cumhuriyet’ten sonra uzun yıllar Anadolu’nun çeşitli yerlerinde yaptığı görev dolayısıyla Millî Mücadele’den başarıyla çıkmış Anadolu halkının gurur dolu mücadelesini takdirle karşıladığı gibi Macar halkının mücadelesinin de en büyük destekçilerinden birinin yine kendisi olduğunu gösterir.

“Macar ovalarında ve Tuna kıyısında
Martha’nın gözlerinde ve bütün şarkılarda
Ve kurşuna dizilen gençlerin avucunda
Barut isine batmış bayraklarla beraber
Peşte sokaklarında tankların çiğnediği
Genç yürekler içinde üç renkli şafak
Sen alinteri, en büyük sevdâ ve gözyaşı!

1956’da Macaristan’ın Sovyet Rusya tarafından işgalini konu alan “Macar Rapsodisi”nde hürriyetin sosyal hayattaki yerlerini belirler.

Sen yirminci yüzyılda hukuk kitaplarında
Ve tekmil nutuklarda ismi geçen
İnsanoğlunun beyninde, namlu arpacığında
Doğacak çocuğumun gelecek ninnisinde
Ve güzelim denizlerin tuzundaki lezzet
Şakaklarımızda zonklayan kavga
Ve cümle mahkûmların rüyası
Ey hürriyet!

Magna Carta ile insanlığa tanınan büyük özgürlüklerin devam etmeyişi şair için bir utanç sebebidir. Ancak bu durumda dahi özgürlüğün sesinin hiçbir güç tarafından dindirilemeyeceğini ifade eder.

[...]
Oysa ki insanlığın tekmil antenleri
Peşte üstündedir!
Oysa ki insanlığın **Magna Carta**’dan bu yana
Nice özgürlük antlaşmasına kanıyla imza koymuş
En yakışıklı oğullarını bu yola kurban etmiş
Ve bir zerresi için
Nice can satmıştır.
Utaniyorum kendimden kardeşim
Aynalara bakamıyorum!
Nerde kaldı çigan havaları, o çılgın kemanlar
Nerde dudak dudağa sevgililer?
Duyuyor musunuz **şair Petöfi**’nin sesini?
Duyuyor musunuz tankların homurtusunda
Macar Rapsodisi’ni?
Biç beni, makineli tüfekle biç
Öldüremezsin!

Çıkar şarkılardan ve cümle kitaplardan adımlı
Yine de silemezsin!

Macar Rapsodisi, şairdeki özgürlük ruhunun şiirine nasıl yansıdığına açık bir ifadesidir. Yazıldığı dönemde oldukça ses getiren bu şiir yabancı dillere çevrilerek evrensel bir boyuta ulaşmıştır. Macar ulusal örgütü “Nemzetör”ün onur madalyası ve beratını kazanır. Aynı zamanda şiirin son bölümü Prof. Zugmayer tarafından “Hürriyet Marşı” adıyla bestelenmiştir.

Ben, hayır ve şer misâli insan kanındayım
1789 da ve **Türk İhtilali**'ndeyim!
Bugün bir tomurcukta, yarın darağacındayım
Ben, ne satılacak dâvâ, ne kemik, ne etim
Ben, ölümsüzlüğün elindeki bayrak

Ben, hürriyetim!” (Özdenoğlu, 1973: 21-24).

Şair, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgalini ve Çekoslovakya halkının vermiş olduğu bağımsızlık mücadelesini dile getirdiği “Dayan Çekoslovakya”da kendini bir barış elçisi olarak değerlendirirken, özgürlüğün peşinde bütün dünyayı dolaşabilecek bir anlayışa sahip olduğunu da belirtir.

“1968 yazında
Güneş ve denizler güzeldir
1968 yazında
Bağımsızlık için
Bir daha ölmelidir.

Yaşamaktan da güzel tek güzel şey vardır
Prag'da
1968 yazında
Ölümsüzlüğe bedel her şey
Ölümlerdir.
[...]
Ben, nerde olursa olsun, özgürlüğün dostuyum
Ben, kim olursa olsun haklının yanındayım
Dün Peşte sokaklarındaydım
Bir barış güvercini oldum **Viyetnam**'da
Ve bugün **Prag**'dayım!” (Özdenoğlu, 1973: 25-28).

“Özgürlük Tek Sevgilim”, “Özgürlük İçin Ölmek” adlı şiir kitaplarına verdiği isimlerde de görüldüğü üzere özgürlük olgusunun kendisi için kutsiyetini açık bir biçimde gösterir. Bu anlamda “Özgürlüğümde Benim” adlı şiirde şair, özgürlüğün kendisinde ifade ettiği anlamları belirtir.

“Tüm özgürlüklere saygılıdır
Benim özgürlüğüm!
Korku değil
Zulüm değil
Benim istediğim...

Saldırgan özgürlük değil
Hayvanlığa yönelmiş özgürlük hiç değil!
En güzel bir dünyayı yaratmak özgürlüğü
Nâmuslu özgürlüktür
Benim özgürlüğüm.

Özgürlüğümde benim
Doğan her çocuğun hakkı var
Özgürlüğümde benim
Sömürülenlerin
Demir kafesler ardındakilerin
Düşünün her insanın payı var!

Hayatı sürdüren her soluyuşun
Namlulara teslim oluşun
İnsanlığa yakışan korkusuz haykırışın
Sesi var
Benim özgürlüğümde...
Ve bir kelimeyle
Korkusuz yaşamdır boyveren
Benim özgürlüğümde!

Özgürlüğümde benim
İnsanı insan yapan her şey var!" (Özdenoğlu, 1974: 17-18)

1967'de yazılan "Sustur Silahları Amerika" adlı şiirinde ise, Amerika'nın Vietnam'ı işgalini anlatır.

"Sustur silâhları Amerika
Çekik gözlü dilberlere kıymayın askerler!
Sustur silâhları Amerika!
Tankların peşinde sürükleniyor cesedim

Susturmak için silâhları
Ben öleyim!"

Keşfedip sırlarını bir ölümsüz barışın
Arşimet gibi bağırarak istiyorum!
"Euraka! Euraka! Euraka!.."
Ve bütün insanlığın gözleri önünden
Gelecek çağlara sesleniyorum." (Özdenoğlu, 1974: 15-16)

"Kanlı Cuma I -II" şiirlerinde ise şair, 27 Mayıs 1960 darbesinden önce yaşanan olayları konu edinir. 28-29 Nisan 1960 olayları olarak adlandırılan ve dönemin iktidarına karşı İstanbul'da çoğunlukla üniversite öğrencilerinin başlattıkları eylemleri mısralarına şu şekilde taşır:

"Yirmisekizinde Nisan'ın

Başlamıştı en güzel Türkiye'yi yaratmanın
kavgası,

Ses vermez olmuştu telgraf telleri
Kim ölmüş, kim kalmıştı
Beyazıt Meydanı'nda?

Yirmidokuzunda Nisan'ın

Sürmüştü en güzel Türkiye'nin özgürlük savaşı
Halk çocuklarıydı direnen haksızlığa
Kurşun yağmuru altında
Cebeci Meydanı'nda..." (Özdenoğlu, 1974: 27)

Şairin özgürlüğü yoğun olarak ele aldığı kitabı *Özgürlük Tek Sevgilim*'i babası Hikmet Bey'e ithaf eder ve kitabın ilk sayfalarında bu durumu şu mısralarla dile getirir:

“Yunan askerinin İzmir’i işgalinde
Gümüşhane’den Osmanlı Sultanı’na
ağır bir kınama telgrafi çeken, Müdafaa-i Hukuk’çu
Babam Avukat Hüseyin Hikmet’in onurlu anısına” (Özdenoğlu, 1992: 6)

Özgür olmayan bir ortamın doğurduğu haksızlık ve zulümleri dile getirdiği şiirlerinden olan
“Özgürlük Tek Sevgilim Bağımsızlık Onurum” da;

“Özgürlük olmayınca ateşten bir kafeste
Tutsak olur ölürüm
Yoksa bağımsızlığım
Zincirlere vurulmuş köle olurum

Alın, sizlerin olsun en görkemli ödülleri
Özgürlük tek sevgilim
Bağımsızlık onurum!” (Özdenoğlu, 1992: 9)

mısralarıyla Özdenoğlu, kendisini özgürlüğünü kaybedince bir kafesteki kuşa, bağımsızlığını kaybedince ise bir köleye benzetmektedir. Hayatında önemli bir yer teşkil eden iki kavrama sevgili ve onur gibi değerli anlamlar yüklemektedir.

“Ölümsüz Polonya’ya Selam” şiiri ise Almanya’nın 1939’da Polonya’yı işgalini konu edinir. Polonya’nın tarihine de değinen şair, Polonya’nın her bölünüşünde biraz daha büyüdüğünü ifade etmektedir. Aynı zamanda Polonya halkının bağımsızlıklarının uğruna ölmelerinden ölümsüz Polonya’nın doğacağını belirtir.

“Bölünmüş tarihte üç kez
Bölündükçe büyümüş
Milyonlarca insanın kalbine çizilmiş haritalarda
Büyüyor Polonya...
[...]
Bir kez ölür insanoğlu
Bir kez ölür Polonya’lı

Ölümsüz Polonya doğar!” (Özdenoğlu, 1992: 27-28)

1963’te Rum çetelerinin Kıbrıs’ta bulunan Türklere karşı soykırım yapmalarını konu alan
“Kıbrıs’ı Unutmamak” şiirinde şairin,

“Kıbrıs demiyorum sana, Kıbrıs’ım diyorum
Çocuğuma senin adını ezberletiyorum
Özgürlüğünün temelinde senin
Harç olsun istiyorum mısralarım
Zerelerimde seni yaşıyorum...” (Özdenoğlu, 1992: 35)

mısralarından yola çıkarak Kıbrıs’ı ne denli benimsediği görülmektedir. Şair, Kıbrıs’ın bağımsızlık mücadelesini her zerresinde hissettiğini dile getirir.

“Karabağ üstüne hem ağıt, hem destan” ifadesiyle kaleme aldığı “Tarih Unutmaz” şiirinde ise şair, Ermeniler tarafından Azerbaycan’ın Karabağ bölgesinde yapılan katliamı dile getirir. Denilebilir ki özgürlük savaşı veren her millet onun şiirlerinde yer alır. Bu şiirinde de Karabağ soykırımına kayıtsız kalamayacağını belirtir.

“Ben, insanlığın sesiyim!
Haykırdım Peşte’de, Kıbrıs’da, Viyetnam’da
Susamam bu soykırım sürdükçe Karabağ’da

Susamam, sustukça insan haklarının sahte bilginleri” (Özdenoğlu, 1992: 41)

Şair, “Ölmeden Önce” şiirinde ölmeden önce son dileğinin dahi barışın hüküm sürdüğü, kanın dindiği, ellerde bayrakların dolaştığı özgür bir dünya hayali kurar.

“Ne zaman ölümsüz barış?
Yetsin bu kanlı yarış!
Elele tutuşsun bayraklar
Dosta, düşmana selam
Budur son dileğim
Ölmeden önce...” (Özdenoğlu, 1992: 113)

Sonuç

Şinasi Özdenoğlu, şiirlerindeki muhtevadan hareketle özgürlük şairi olarak nitelendirilebilir. Özgürlüğün şiirini yazabilmek için gerekli olan kabiliyeti ve yaşanmışlığı kişiliğinde barındıran şairin, özgürlük anlayışının sadece Türk halkının bağımsızlığını kapsamadığı, evrensel boyutlara ulaştığı görülür. O, Budapeşte’de, Vietnam’da, Karabağ’da, Kıbrıs’ta ve Prag’da yanan ateşi yüreğinde hisseder. Şiirini bu yola feda eden şair, sanat hayatı boyunca düşündüklerini yazmaktan çekinmemiş, cumhuriyete olan bağlılığını korumuştur. Şiirlerinde memleket adına düşündüklerini cesurca dile getiren, Türkiye sevdalısı ve dünya barışının savunucusu bir şairdir. O, emperyalizmin büyük yıkımlara sebebiyet verdiği dönemlerin şahidi olmuş ve hazin manzaraların acısını millet ayırt etmeksizin yüreğinde hissettiğini şiirlerine açık bir biçimde yansıtmıştır. Tarihsel gerçekler ve bu gerçeklerin getirdiği siyasal ve sosyal sonuçlar mısralarının arasında rahatlıkla sezilebilir. Şiirlerinde işgal altında olan milletlerin bağımsızlığı için mücadele edenlerin sesi olur. Başka bir milletin boyunduruğu altında yaşamak istemeyen milletlerin verdiği mücadeleler Şinasi Özdenoğlu’nun şiirlerinde önemli bir yer tutar.

Kaynakça

- Ay, B.(1977). Şinasi Özdenoğlu. *Varlık*, 839(Ağustos);11.
- Özdenoğlu, Ş. (1973). *Vatanım benim*. Ankara: Eroğlu Yayınevi.
- Özdenoğlu, Ş.(1974). *Özgürlük için ölmek*. Ankara: Eroğlu Yayınevi.
- Özdenoğlu, Ş. (1981). *Önce insan olmak*. Ankara: Akın Yayınları.
- Özdenoğlu, Ş. (1988). *Suskunlar ülkesi*. Ankara: Dost Yayınları.
- Özdenoğlu, Ş. (1992). *Özgürlük tek sevgilim*. Ankara.
- Özdenoğlu, Ş. (1968). Dayan Çekoslovakya, *Varlık*, 727(Ekim);7.
- Özer, A. ve Uyguner, M. (2000). *Şinasi Özdenoğlu yaşamı – sanatı - kişiliği*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yıldırım, S. ve Zeynel B. K. (2010). *TBMM albümü 1920-2010, II. cilt 1950-1980*, Ankara: Gökçe Ofset.
- Türk, E.B. (2017). *Şiirden yaşantıya: Şinasi Özdenoğlu’nun şiirlerinde otobiyografik izler*. I. Uluslararası Gümüşhane Sempozyumu’nda sunulmuş (basılmamış) bildiri. Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.
- Türk, H. (2014). *Başkaldıran dizeler: Hasan Hüseyin Korkmazgil*. Sivas: Asitan Yayınları.
- Türk, H. (2017). *Bir mavi yolcu: Sabahattin Eyuboğlu*. Trabzon: Serander Yayınları.